

УДК 001.895: 316.422:339.924 (477)

ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ ЯК СОЦІОГУМАНІСТИЧНИЙ ІМПЕРАТИВ ЇЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

С. Вовканич, С. Цапок, Т. Соломчак

*Інститут регіональних досліджень НАН України
Львівський національний університет ім. Івана Франка*

Розглядаються чинники духовно-інтелектуального потенціалу України та механізми їх ефективного використання в умовах євроінтеграції. Обґрунтовується концепція підвищення духовно-інформаційної мобільності нації (людини) як запорука забезпечення конкурентоспроможності країни та побудови в ній постінформаційного суспільства.

Ключові слова: духовно-інтелектуальний потенціал, соціогуманізм, інтелект нації, національна ідея, євроінтеграція.

Вступ. У змаганні за лідерство в цивілізаційному розвитку дедалі частіше перемагають країни, в котрих рівень освіти, науки, впровадження суспільних новацій - найвищий. Впродовж великого історичного часу аж до сьогодення можна виокремити не лише низку етапів (первісний, аграрний, індустріальний, інформаційний і постінформаційний), а й відстежити принаймні дві характерні соціально-економічні закономірності. По-перше, на кожному етапі зменшується кількість зайнятих у домінуючій сфері при одночасному зростанні їх у сферах, які стають панівними у наступному етапі. Так, на індустріальному етапі розпочинається своєрідне заперечення домінування виробничої сфери, а на інформаційному – чистої інформації як самоцілі. Натомість зростає виробництво інформації з інформації та при допомозі новітніх інформаційних технологій, що, водночас, підвищує вимоги до творчих здібностей людей, їхніх інтелектуальних можливостей генерувати нові знання, проекти, соціальні новації тощо.

Звідси, власне, випливає друга чітка закономірність: знання, здібності людей – це не тільки соціальна цінність, значення якої зростає від етапу до етапу. Водночас відтворення знань, збільшення досвіду, інформованості соціуму інституціоналізуються і набувають в суспільних відносинах людинотворчого імперативу, особливо у постінформаційній фазі розвитку. Об'єктивною необхідністю стає щораз динамічніше зростання витрат праці в сфері освіти, науки, інформаційних центрів та соціальної комунікації, використання та захисту інтелектуальної власності тощо. Неврахування цих новітніх тенденцій негативно позначається не лише на сировинній структурі вітчизняного експорту, на відсталості промислової експлуатації природних ресурсів (і не тільки у тому сенсі, що вони не відновлюються і не передаються повноцінними майбутнім поколінням) для, приміром, добувної чи металургійної галузі. Це не компенсується навіть нарощуванням інформаційної економіки, бо не порушує більш глибокі суспільні процеси, а саме: перехід від інформаційного виробництва до потреб відтворення самої людини як креативної особистості, спроможної гарантувати не тільки подальший науково-технічний прогрес, впровадження інновацій, а й загальнокультурний, духовно-інтелектуальний, морально-психологічний, зрештою увесь ціннісно-ідеологічний спектр поступу соціуму. Інвестиції в людину повинні усвідомлюватися суспільством як найбільш вигідні і пріоритетні, лаг ефективності яких дедалі виразніше обумовлюється історичною тримірністю розвитку – використанням інтелектуальних напрацювань минулого, активністю і професіоналізмом дій сучасників, що певною мірою закладають підвалини для успішного майбутнього.

Актуальність і постановка проблеми. У цьому плані завдання кожного суспільства, відповідних національних інституцій полягає у максимальному сприянні процесові становлення суб'єкта праці як носія високого тезаурусу знань, умінь, професійних навичок, а також культурних цінностей, установок, національних почувань і устремлень, інших соціогуманістичних компонентів людини і спільноти, адекватних часові та меті як збереження національної ідентичності, так і визначення прогресивності вектора інтеграції у світове співтовариство. Очевидно, що таке співтовариство завжди є зовнішнім середовищем, однак, воно, повинно, по-перше, бути високо інтелектуально-інноваційним за рівнем цивілізаційного поступу; по-друге, мати якнайменші ризики та загрози для внутрішнього комфортного буття, ментальності, тягlostі, зрештою для гармонійного розвитку кожної нації - суверена власної, притаманної лише їй, ексклюзивної творчості, питомої мови, культури, релігії тощо.

Виходячи з цих диспозицій, актуалізуються два моменти: а) Україна досі, на жаль, не розробила ні довгострокової системи ідеологічного забезпечення як духовно-інтелектуального дороговказу розбудови національної держави, ні соціогуманістичного обґрунтування сталого (чи стабільного) розвитку нації, що лежить (на відміну від інших країн) не стільки і не тільки в економічній, екологічній чи навіть в соціальній площинах, не

стільки в сфері міжнародних (спотворених царською і радянською імперіями) відносин, скільки у площині нетвердого усвідомлення українцями своєї етнічної, національної ідентичності як титульного народу, який живе на своїй землі і дав назву державі. Проблема в непатріотичній, якщо не українофобській деїдеологізації самої стратегії нашого державо-націотворення, дезорієнтації соціуму стосовно визначення української національної ідеї (УНІ) та, найголовніше, втрати консолідуючих націю атрибутів для втілення УНІ; б) українці, шкода, й досі не можуть належно соціалізувати Шевченків імператив своєї ідентифікації та консолідації як рівноправної етнонаціональної спільноти в агресивному інформаційному середовищі «несоціогуманістичного» сусіда на основі відомого паритету – «у них народ і слово, і у нас – народ і слово». Проблема в тому, що наш Пророк розумів «слово», як й «народ», в динаміці вільного і широкого розвитку національної ідеї зі всіма її атрибутами цивілізаційного поступу. Слово сьогодні – це не тільки мова, поезія, культура, традиції, а й духовно-інтелектуальний супровід (освіта, наука, знання, комп'ютерне та інформаційне забезпечення, різні інновації тощо) реалізації УНІ як основи повноцінного функціонування єдиного інформаційного простору уярмленого народу, відновлення його рівноправних зв'язків з світовою громадськістю, рівнопартнерська інтеграція у розвинене світове товариство з якнайменшими ризиками втратити свою національну тотожність, зрештою створення духовно-інформаційного комфортного середовища для консолідації українського народу, збільшення його суспільної активності, інтелекту і набуття ознак світової модерної нації.

З огляду на це, розбудова стратегії розвитку України мала б більше, на наш погляд, акумулювати пріоритетні об'єднуючі чинники, зокрема духовно-інтелектуальні характеристики еліти (патріотизм, мораль, духовність, інтелектуалізм, креативність, альтруїзм, професіоналізм, освіченість тощо) як ядра нації, ефективні механізми продукування нових знань, новаторської інформації, якісних проєктів, ідей тощо для випереджувального розвитку, який став би знаковим фактором прориву України на світові ринки інтелектуальної власності, запровадження високих інформаційних технологій та знанневомісткої економіки, зрештою підвищення життєвого рівня українського народу, а відтак – європейської і атлантичної інтеграції.

За такого підходу до суспільної ролі інтелектуальної еліти, до визнання важливості конвергенції створених нею знань, інформації як чинників вирівнювання рівнів розвитку людських спільнот, здавалось би, регіоналізм повинен би позбутися політичної привабливості та відійти на задній план у загальноукраїнських державо-націотворчих програмах. Проте, він далі залишається політичним підґрунтям певних партій, що більше, в їх намаганні розколоти Україну. Партійна фетишизація регіоналізму, зусилля деяких політичних лідерів плюс кон'юнктурних вчених витворити і «оначити» федералізацію, сепаратизм, видати на-гора нову науку – регіоналію, регіоніку чи регіоналістику, особливо під час виборчих кампаній або блокування процесів євроінтеграції, - навіть не заважає справді наукова теза: ніщо геніальне регіональним не буває. Шкода, але певна зашореність, вузький партійний підхід до розв'язання регіональних проблем девальвують загальнонаціональні вартості і не фокусують громадську думку суспільного загалу, не мобілізують його синергійні зусилля, інтелект нації на необхідність розробки стратегії розвитку України як самостійної держави народу, що дав їй назву, врешті як макрорегіону, якому треба вступати в ЄС, СОТ, НАТО та в інші світові чи європейські структури не окремими областями чи районами, а цілою країною. Це, по-перше, актуалізує потребу розробки нової, соціогуманістичної візії регіоналізації, а саме: візії рекультрегіоналізації як основи консолідації нації навколо тих її прикмет й історичних ознак, культурних традицій та державницьких ідеалів, які «науково» - по вертикалі і горизонталі - нищилися українофобами впродовж віків і які нині потребують рекультивациі, заодно каяття, принаймні, не продовження нашими сусідами перешкоджати ренесансу державності України.

По-друге, при цьому до будь-якого ресурсу треба відноситися як до висхідного елемента складної системи «ресурс-діяльність-результат», результативність якої у цілому зумовлюється виміром (якістю) діяльності людини – знаючої, кваліфікованої, інформованої, творчо активної, духовно-інтелектуально багатой і національно свідомой. З іншого боку, забезпеченої високим побутовим рівнем життя, соціального захисту, комфортним станом екології, здоров'я, духовного національного інформаційного простору тощо. Для такої цілісної (за Франком – цілої) людини, нації життєве суспільне кредо повинно звучати так: маємо, будемо мати в Україні те, що створили, зробили і примножили, а не заспокоїливе «маємо те, що маємо» чи ще гірше – маємо те, чого не встигли розікрасти, вивести чи роздерибанити. У цьому моральному імперативі нині - творчий, духовно-інтелектуальний і патріотичний сенс людського чинника державотворення як інтегрального виміру особистості, її інтелектуально-інноваційної діяльності в євроінтеграційних, глобалізаційних та інших цивілізаційних процесах, яких нам не оминати. Тому ті високі вимоги до людини - мірила усіх складових сьогоденного стану України, її суспільних і міжнародних відносин – ставмо до кожного: від простого робітника і закінчуючи Президентом країни, але передовсім починаймо від себе самого. До цих вимог обов'язково маємо застосовувати не ресурсно-споживацький (переважно кількісний), а діяльнісно-інноваційний (якісно-інформаційний) підхід як інтегральний вияв духовно-інтелектуального потенціалу людини і нації.

Виклад основного матеріалу. Шкода, але такому підходу до оцінки економічної (і не лише) діяльності заважає плутана передовсім з двома основоположними, введеними в суспільний обіг, але чітко, по-науковому не визначеними дефініціями: «ресурс» і «потенціал», поняття яких часто підміняються, хоча їх природа різна. Причому, саме така підміна чи не найбільше притаманна високим посадовцям, політиканам, які через ЗМІ безперервно запевняють народ, що Україна має великий потенціал. Насправді Україна має певні, а подекуди і дійсно багаті ресурси – трудові, земельні, мінеральні, водні, лісові, рекреаційні, наукові тощо. Донедавна ще були й енергетичні. Однак, вона їх не зуміла (чи їй не дали)перетворити в потужний соціально-економічний,

інтелектуально-інноваційний, духовно-культурний потенціал країни, який служив би простим людям і змінив би їх життя на краще, поліпшив індекс людського розвитку, водночас підвищив конкурентоспроможність України, пришвидшив темпи її євроінтеграції, вступу в СОТ тощо, тобто сприяв би діяльнісному, а не ресурсному (сировинному) прориву на світові ринки.

Розуміння конкурентоспроможності України як її національної ідеї, зокрема розгляд інтелектуально-інноваційної моделі розвитку вимагає розрізнати: ресурс як обліково-статистичну категорію, а потенціал як діяльнісно-результуючу; перший – це те, що людина (спільнота, держава) має, володіє (знання, досвід, капітал, власність, здоров'я, природні багатства тощо), а другий – це результативний показник того, як вона наявними ресурсами - як базою для ефективної діяльності людини - розпорядилася: примножила, перетворила в конкурентний товар, поліпшила їх, зрештою у якому стані залишає наступним поколінням. Врешті-решт, ресурс – всього-на-всього передумова, яка може стати позитивним чинником, а останній сприяє величині потенціалу, якщо висхідні ресурси ефективно використати, тобто задіяти через належну працю – творчо-інтелектуальну, конструктивно-позитивну, продуктивну. Отже, чи активно ми використовуємо наявні умови як чинники (фактори) нашої щоденної діяльності, аби наростити наш загальнонаціональний потенціал?

Інтегральним показником потенціалу будь-якої країни є величина її ВВП. Він чітко показує, що головне – це результат діяльності країни, її уряду, а все інше – засоби, ресурси, використані фактори або втрачені можливості (умови). Мізерний обсяг ВВП України свідчить, що треба краще використовувати не тільки позитивні фактори, а і більш рішуче нейтралізувати дію комплексу негативних чинників (фізичних, біологічних, фізіологічних, суспільних, зокрема економічних, політичних, владних - корупцію, злочинство, хабарництво, шантаж, підкуп, злочинну клановість, рейдерство і т. ін.). Нині у суспільних позитивних трансформаціях домінує національний трикутник «освіта – наука – інновації», і він ще більше домінуватиме як в формуванні духовно-інтелектуального потенціалу людини, так і в реалізації євроінтеграційних прагнень України назагал. Ба більше, саме ефективні інновації – соціально-економічні, технічні, інформаційні, культурологічні, політичні тощо – дедалі більше впливають не лише на каркас знанневомісткої економіки, а й на всі соціокультурні зміни спільноти. Здатність соціуму сприяти розв'язанню трансформаційних проблем за допомогою освіти, науки та інновацій (власних і запозичених) є не лише адекватними діями на сучасні цивілізаційні виклики, а й вимагає високої духовно-інформаційної мобільності (ДІМ) нації і людини, що віддзеркалює певну історичну, ментальну спадковість (тяглість) суспільного розвитку. Ми є свідками того, що це суттєво також впливає на вибір вектора та темпи євроінтеграції, тобто присутньо визначає інноваційні устремління країни (регіону, колективу, особистості) взагалі.

Сутність цих понять в контексті інтелектуально-інноваційного розвитку також вимагає деталізації та уніфікації. Під духовно-інтелектуальним потенціалом розуміємо здатність людини (групи, нації) до ефективної інноваційної діяльності, складовими якої є: інтелектуальний розвиток та креативна готовність населення, зокрема його категорій, що виступають безпосереднім суб'єктом інтелектуальної праці; ресурсне забезпечення інноваційної діяльності на макро - та мікроекономічному рівнях, а також її мотивування, фінансування і стимулювання. Проте, визначальним чинником і, водночас, невід'ємною складовою інноваційного потенціалу є людський інтелект в його суспільному, груповому (колективному) та індивідуальному виявах. Деякі вчені інформатики трактують "інтелект" як: "інакомислення", "незвичайна, нова думка", тобто – творення суспільно нової інформації, багатства нових ідей та досвіду [1]. Навіть, якщо традиційно розглядати інтелект як знання чи силу розуму, свідомості, що протистоїть емоціям, волі, то, ясна річ, що сьогодні слід досліджувати інтелектуальний потенціал суспільства (групи, людини), його соціальну і духовну спрямованість у контексті інноваційної моделі розвитку України.

Отже, практично йдеться про "духовно-інтелектуальний потенціал нації, групи, людини (або в іншій модальності – держави, регіону, будь-якої організаційної структури) як їх спроможність творити, нагромаджувати та використовувати нові знання, проекти, ідеї, себто генерувати різну семантичну інформацію в якості інтелектуальної власності для свого (і не лише свого) розвитку" [2,с.18]. Якщо ж вживаємо синтетичне поняття «інтелектуально-інноваційний потенціал», то перший його блок більше віддзеркалює вітчизняний процес створення чогось "нового", а другий, інноваційний – апробацію та широку соціалізацію "нового" як вітчизняної, так і запозиченої інновації певного рівня та масштабу застосування – регіонального, національного, світового. Могутність і суверенітет України визначається передовсім поєднанням цих потенціалів, синтез яких завдяки творчій природі людини не має обмежень як у своєму зростанні, так і в застосуванні.

Наскрізними тут є творчість людини та домінування її інноваційної мотивації як взаємодії низки чинників, що визначають сучасні перспективи науково-технічного, соціально-економічного, а частково духовно-культурологічного, мовно-інформаційного та іншого розвитку держави, зрештою у глобальному вимірі – увесь подальший розвиток земної цивілізації. Власне, це окреслює стан, роль і якість еліт як найбільш активного і професійного ядра нації, тенденції зростання їх місця в інноваційних процесах як потужному кластеру когнітаріату в нарощуванні інтелектуально-креативних зусиль щодо творення власних якісних інновацій, без яких та комплексу циклів, пов'язаних з генеруванням нового (науково-дослідні, проектно-конструкторські роботи, пілотне впровадження, інформаційне, фінансове забезпечення, захист інтелектуальної власності та припинення відтоку її носіїв тощо), кожна країна втрачає інтелектуальний суверенітет, рівноправність на міжнародному ринку розподілу праці, а відтак - опиняється на узбіччі загальноцивілізаційного розвитку.

Цикл генерування власних інновацій має складну інформаційну природу, яка охоплює процеси активного пошуку, творчого опрацювання, нагромадження великих масивів знань та інформації, їх суспільний рух, до якого причетні як попередні покоління по вертикалі, так і сучасники по горизонталі. Креатині зусилля потрібні як у вертикальному, так і в горизонтальному напрямках. Проте, інновації акумулюються на горизонтальному рівневі. Оскільки в системі освіти, якою б вона досконалою та передовою не була, людина, навчаючись, більше пізнає, аніж самостійно творить, тобто переважно є об'єктом впливу інформації (знань) попереднього періоду без достатньої її оцінки, а не творчим суб'єктом генерування інновацій. Тому, лише розвиваючи у випереджувальному режимі вітчизняну науку та інтегруючи з нею національну освіту, можна створити необхідну базу власних ліdersьких інновацій, що сприятимуть як євроінтеграції, так і збереженню національної ідентичності.

Цей соціетальний механізм творення інновацій поєднує подвійні інформаційні впливи, точніше впливи двох часових періодів: а) творчі досягнення попередників; б) рух (активність) сучасників щодо їх освоєння та примноження, тобто творення не “навздогін”, а на випередження. Останній рух трактується нами як духовно-інформаційна мобільність (ДІМ) людини (нації, держави), розуміючи під цим інтегральний процес передавання, засвоєння традиційної інформації та продукування нових знань, ідей, проєктів тощо. Зрозуміло, що введення в науковий обіг поняття ДІМ людини (нації) вимагає активізувати цю мобільність як перманентний, природний і вільний суспільний процес передавання сучасниками наступному поколінню традиційної інформації (знань, досвіду), яку вони (сучасники), успадкувавши від своїх попередників, зберегли, водночас її примножили (приростили на якусь величину ΔI) для збереження не лише своєї етнонаціональної ідентичності (тягlosti розвитку), а й для того, аби не опинитися на узбіччі науково-технічного, технологічного і соціального прогресу як цивілізаційного планетарного явища. Очевидно, що насамперед йдеться не тільки про активність молодого покоління в освіті, науці, у творчих пошуках нового, а й про гармонію поєднання новацій і прогресивних традицій як двох фундаментальних соціогуманістичних підвалин суспільного розвитку.

Таким чином, якщо у першому випадку освіта, наука, знання, досвід і вміння, розум і талант, здоров'я, організованість, воля, виховання, наполегливість, врешті творчий потенціал, креативна якість соціуму переважно пов'язані з продукуванням нових знань, інформації як інтелектуального ресурсу у випереджувальній інноваційній діяльності, то у другому – йдеться також про освоєння і збереження традиційної інформації, формування і плекання інтелекту молодого покоління на знаннях, досвіді минулого і сучасного для створення рушійних сил розвитку майбутньої спільноти і людини як органічної і невід'ємної її частки. З цієї тези випливає, що соціогуманізм паритетно розглядає не лише творчу активність людини і нації у суспільному просторі, а й тісно пов'язує в часі їх минуле, сьогодення і майбутнє.

Саме передача інформації, знань від одного покоління до другого (що традиційно здійснює сім'я, школа, коледж, університет) – це національний, інформаційно-когнітивний, природний, водночас вразливий соціально-психологічний фактор формування людини як особистості – її духовної культури, елітарності, що ґрунтуються на освіченості, інтелекті, ментальності попередників, на людському потенціалі сучасних знань і традицій. І будь-які зловмисні порушення чи переривання цієї духовної нитки життя нації (людини) дестабілізують формування суспільних систем (незалежно від того, чи будемо їх називати: регіональними або територіальними) як невід'ємних частин національного тіла. Тому ми духовність пов'язуємо з інформаційною природою не лише творчості, а й з інформаційним процесом передавання знань (духу предків) наступним поколінням. Виявом великої бездуховності була заборона царату друкувати книги українською мовою, ставити в театрах драматичні твори чи доплата у радянських школах викладачам російської мови, заборона традиційних колядувань і т. ін. Мета імперій була одна – перервати вертикальну духовну нитку спадковості розвитку, відірвати народ від скарбниці знань предків, їх рідної мови, традицій, звичаїв тощо. Кожна нація, якщо вона хоче мати майбутнє, повинна соціалізувати духовність, національну ідею – зробити їх інформаційною реальністю сьогодення і соціальним спадком для прийдешнього. Духовність, інтелектуальні здобутки (приріст знань, інформації, їх світове визнання) консолідують націю, роблять її ідеальною формою розвитку людини в усіх вимірах, незалежно від регіону проживання, конфесії, підносять її національну гідність і гордість.

З огляду на це розглядаймо духовність не лише як винятково пов'язану із церковними чи релігійними атрибутами (тим більше, що в Україні навіть православні Церкви далекі від єдності), а також із передаванням нагромадженої духовної, культурної, інтелектуальної, зрештою соціальної спадщини нації наступним поколінням з метою збереження національної ідентичності та гідності, подальшого поступу на шляху пізнання, в т.ч. історії своєї країни, зменшення ентропійності навколишнього світу, розуміння синергії як чинника ноосферного, інноваційного розвитку, побудови знанневомісткої інформаційної економіки, громадянського суспільства та розв'язання інших соціогуманістичних проблем на основі широкого одухотвореного інтелекту людини.

У цьому контексті умовно можна виділити духовність – релігійну і світську, рівно ж, як і культуру – побутову, трудову, технологічну, виробничу, політичну тощо. Підвищення духовності, імплементація соціогуманістичних цілей та сенсу національної ідеології у свідомість кожної регіональної спільноти є найвідповідальнішим у наш час і найскладнішим для реалізації інформаційним напрямком регіональної політики держави, від якого залежить забезпечення цілісності, монолітності української політичної нації та темпи євроінтеграції. З огляду на це, ми розглядаємо не просто інтелектуальний, а духовно-інтелектуальний потенціал, не просто інформаційну, а духовно-інформаційну мобільність, бо й інтелект, і інформація, знання можуть бути

лише тоді рушійною силою суспільного розвитку, а не руйнівною (контрпродуктивною), коли вони одухотворені. Немає більш небезпечної для спільноти людини, як активний неук чи владний злий геній.

Імператив такого широкого розуміння духовності реально знаходить своє місце в парадигмі соціогуманізму, який нами розглядається в глобальному (міжнаціональному), тобто в широкому, і в національному (міжрегіональному) – вузькому розумінні, бо він визнає регіональну політику і в «інтеграції відносно різнорідних елементів» у державницьку цілісність тієї чи іншої країни, що утворює свою самостійність і відроджує духовно-моральні цінності (3)

Застосування соціогуманістичних засад при розбудові інтелектуально-інноваційної моделі соціально-економічного розвитку є безальтернативною для України умовою входження у співтовариство країн-лідерів ринкової економіки, рівно ж – засобом зменшення, якщо не подолання ризиків щодо втрати свого економічного і політичного суверенітету, спричинених енергетичним, інформаційним, навіть м'ясо-молочним тиском північного сусіда, метою якого є дестабілізація процесів її національного і духовного відродження, побудови інноваційного суспільства та створення постіндустріальної ринкової економіки. Якщо вплив глобалізації країн «золотого мільярда» відбувається через такі об'єктивні складові, як необхідність запровадження тонких інформаційних технологій, формування висококонкурентної економіки на основі постіндустріально модифікованих ринкових відносинах, максимального вивіщення ролі людського капіталу та наукового, знанневомісткого менеджменту тощо, то природа та модель реалізації сусідського тиску – вікодавньо-імперська, суспільно-політична, хоча дещо модернізована. Сьогодні - це навернення України у СЕП, заволодіння її транзитним ресурсом, інформаційним простором, а відтак – нівелювання усіх атрибутів самостійної держави, перетворення її в регіон імперії та продовження політики розмиття українськості. Тому активніше усвідомлюймо новітню аксіому: для підвищення конкурентоздатності України активізуймо і піднесмо ДІМ нації і людини. Ця аббревіатура не випадкова, в ній глибока символіка, бо збереження тотожності нації - у соборності її національно-державного дому, а не в його регіональному поділі.

Отже, рекультрегіоналізація з позиції соціогуманізму – це не тільки задіяння реверсного режиму щодо припинення духовно-інформаційного розчленування України на окремі частини для їх наступної асиміляції, а й суспільна рекультивація національно потолочених соціумів і територій з відновленням їх споконвічної українськості та націоцентричності в освітній, мовній, мас-медійній, культурологічній, науковій, релігійній та інших соціогуманістичних сферах, природа яких - інформаційно-спадкова, і нищення їх особливо небезпечно для патріотичного виховання молодого покоління, припинення передавання йому необхідних знань, традицій та новітнього досвіду (4).

Сьогодні найбільше цінуються знання, інтелект людини, нації, спрага до них молоді. Якщо для забезпечення єдності нації неможливе без утвердження загальної національної ідеї, то для інноваційної моделі розвитку України не обов'язково видумувати все нове, а достатньо вивчити те, що створив світ за час нашої інформаційної ізоляції, і зробити його краще, адаптувавши до наших умов і реалій, не лише екстенсивно залучивши всі регіони, а й інтенсифікувавши застосування новацій на шляху нашого євроінтеграційного поступу та підсилення національної безпеки – мовно-інформаційної, військової, енергетичної, геополітичної і т. інше. У цьому контексті рекультрегіоналізація повинна розглядатися в системі регіональної політики як реальне втілення сегменту загальної концепції соціогуманістичної стратегії розвитку України, складова її євроінтеграційних прагнень. Це вимагає врахування потреб підвищення конкурентоспроможності України, індексу її людського розвитку, духовно-культурного фактора, традицій тощо з метою входження у європейське і світове співтовариство на рівнопартнерських засадах.

Висновки. Україна нині має унікальний шанс мобілізувати всі наявні ресурси для того, аби не залишитися поза межею інтелектуально-інноваційного розвитку, водночас на високих життєвих стандартах та соціогуманістичних засадах інтегруватися в загальноєвропейський дім. Адже початок третього тисячоліття вимагає переходу людства до нового типу цивілізаційних відносин, шлях до котрих пролягає від техногенної культури до системи соціогуманістичних цінностей, домінантою яких є захист прав і людини, і нації, збереження їх ідентичності, духовності тощо з одночасним випереджувальним розвитком національної системи науки, освіти, соціальної комунікації. Дослідження соціогуманістичної напрямної інтелектуально-інноваційного розвитку - це пошук механізмів стратегії піднесення ролі національної еліти як суспільного ядра, здатного забезпечити євроінтеграційні прагнення України за допомогою власного високого професіоналізму, потужного духовно-інтелектуального, креативного і світоглядного потенціалів, інноваційної культури і громадсько-патріотичних мотивів. Чим більше мотиваційна спрямованість національної еліти орієнтуватиметься не лише на оволодіння традиційними знаннями як соціальною цінністю в досягненні своїх особисто-споживацьких інтересів, а й на творче продукування нових знань, проєктів, інформації, ноу-хау, акумулювання людського капіталу як стратегічних чинників випереджувального розвитку, зміцнення єдності нації, піднесення її гідності, патріотизму, духовності, націоцентризму українців в протиставленні зодноріднюючим впливам глобалізації (чи вона виявляється як русифікація, чи як космополітична європеїзація), тим вищі шанси збереження етнічної ідентичності в малодослідженому соціокультурному, мовно-інформаційному, інтелектуально-інноваційному, євроінтеграційних та інших вимірах. І ті шанси будуть більшими, якщо Україна досягне євростандартів як цілісна країна, тобто як свого роду макрорегіон, а не зусиллям окремих територій.

Чим активніше і ефективніше використовуватимуться при цьому форми вертикального (передача традиційної інформації від покоління до покоління) та горизонтального (творення нових знань, досвіду) руху

інформації у суспільстві, які між собою не лише тісно взаємопов'язані, а і сприяють збереженню духовно-інформаційної тяглості (неперервність, спадковість, цілісність, стабільність) розвитку нації як клітини світового організму, тим реальнішим матимемо магістральний шлях формування духовно-інтелектуального потенціалу кожної нації у світі, відродження соціогуманістичної складової інноваційного розвитку країн, людського і соціального капіталу, і, що дуже важливо - духовно-інформаційної взаємодії людей та зростання синергії їх зусиль щодо поступу людства, збереження розмаїття культур світу.

При розробці стратегії розвитку України слід виходити не лише з соціометричних моделей підвищення її конкурентноздатності, індексу людського розвитку, євроінтеграції вищих освітніх закладів і наукових установ, вільного руху людей, товарів, послуг тощо, а і з індикаторів рекультралізації, збереження ідентичності українськості нації, її консолідації, створення єдиного соціогуманістичного інформаційного простору, реалізації української національної ідеї, відтворення історичної пам'яті, захисту інтелектуальної власності, врахування демографічних процесів і т. ін.

Отже, інтелектуально-інноваційний розвиток регіонів розглядаймо в рамках всієї України як підвищення рівня життя людей, їх загальної та професійної освіти з врахуванням потреб регіонів і країни у фахівцях певного профілю, підвищення якості та інтеграції освіти і науки; виховання як в національній еліті, так і в широкого суспільного загалу орієнтацій на інноваційну діяльність у кожному сегменті праці, зміцнення здоров'я населення через соціалізацію здорового способу життя, спорту, відпочинку тощо. Загальним критерієм побудови в Україні суспільства інноваційно-інтелектуального типу є нарощування (або принаймні збереження вже здобутих) якісних параметрів розвитку духовно - інтелектуального потенціалу, здатного підвищуватися через механізм духовно-інформаційної мобільності та трансформуватись в належний людський капітал, який має затребуваність як на вітчизняному, так і на світовому ринках.

У цьому контексті від України євроінтеграційні процеси щораз більше вимагають не лише інтенсифікувати запровадження сучасних високих інформаційних технологій, визнання зростаючої ролі людського капіталу, інноваційного менеджменту в економіці, а й актуалізують соціогуманістичну складову інтелектуально-інноваційного розвитку нації, її ідею щодо піднесення якості людського чинника та створення комфортного духовно-інформаційного, мовно-культурного, релігійного та іншого простору. Тому збереження національної тотожності титульного народу, який впродовж віків намагалися знищити за допомогою етно-лінгво-інтелектоциду, вимагає розгляду цілої низки чинників сучасної української національної ідеї (УНІ).

УНІ нині повинна стати наріжним каменем і цементуючим чинником у соціогуманістичному фундаменті його державо-націотворення, і виступати, як мінімум, у триєдиному європейському форматі - «Україна: соборна, українська і конкурентоспроможна», - який широко соціалізується, а відтак глибоко усвідомлюється на суспільному, груповому та особистісному рівнях. Формат «три складові на три рівні» - основа концепт-конструкту системи ідеологічного забезпечення державотворення українського народу, виповнення його євроінтеграційних устремлінь та досягнення національної безпеки України для нас, живих, а, головне, - ще ненароджених. УНІ – це не тільки концентрований вираз національних інтересів та патріотичних почуттів українців, а також програма консолідації дій нації щодо пріоритетного використання інтелектуально-інноваційних чинників творення модерної національної держави, побудови інформаційного, громадянського суспільства, збереження генофонду українського народу, його високої креативності та вільної інтеграції в таке ж вільне і розвинене міжнародне співтовариство.

1. Україна: інтелект нації на межі століть. – К.: Інтелект, 2000. – 516 с.
2. Вовканич Степан. Духовно-інтелектуальний потенціал України та її національна ідея. – Львів: ЛБА, 2001. – 540 с.
3. Український соціум / Власюк О.С., Крисаченко В.С., Степико М.Т. та ін./ - К.: Знання України, 2005.-792 с.
4. Вовканич С. Й., Риндзак О. Т. Активізація наукової діяльності молоді в системі інноваційного розвитку. – Львів: ІРД НАН України, 2006. – 186 с.

CULTURAL-INTELLECTUAL POTENTIAL OF UKRAINE AS THE SOCIOHUMANIC IMPERATIVE OF ITS NATIONAL IDEA IN THE EUROINTEGRATION CONDITIONS

S. Vovkanych¹, S. Tsapok¹, T. Solomchak²

¹*Institute of regional research of NASU*

²*Ivan Franko national university of Lviv*

The factors of cultural-intellectual potential of Ukraine and the mechanisms of their effective usage in the conditions of eurointegration are analyzed. The concept of increasing of cultural-informational mobility of nation (person) as the guarantee of country competitiveness and construction the postinformarional society is substantiated.

Key words: cultural-intellectual potential, sociohumanism, national intellect, national idea, eurointegration.